

Dizajn ženske kolekcije obuće inspirirane estetskim obilježjima tradicijske torbe Slavonije

Sažetak

U radu je predstavljen projekt kolekcije ženske obuće inspirirane estetskim obilježjima tradicijske torbe Slavonije, cifranog torbaka. U prvom dijelu rada sažeto je opisana uloga torbe u tradicijskoj kulturi pučkih slojeva u Hrvatskoj. Eksperimentalni dio na početku obuhvaća niz idejnih rješenja ženske obuće koji su rezultat kreativne igre. Prema odabranim idejnim rješenjima prikazan je razvoj modela obuće i opisan odabir materijala iz kojih su izrađeni uzorci modela ženske sandale, mokasine i gležnjače. Priložene su fotografije realiziranih uzoraka modela ženske obuće koje pokazuju uspješnost izvedivosti početne ideje.

Glavne riječi: tradicijska torba, cifrani torbak, kolekcija ženske obuće, razvoj uzoraka modela obuće

1. Uvod

Stalne i brze promjene modnih trendova i stilova u obućarstvu postavljaju sve više i složenije zahtjeve ne samo u procesu izrade obuće, koji je iznimno složen te zahtijeva veliku stručnost, već i u samom procesu dizajniranja obuće. U potrazi za novim, inovativnim ili jednostavno drukčijim idejnim rješenjima dizajneri se često koriste raznim poticajima. Istraživanje odabranog poticaja pomaže da se iz jedne ideje osmisli poveznica ili kolekciju. Katkad je baš ta priča, otkuda i kako dizajner dolazi do ideje i stvara, važna ne samo za razvoj autorskih modela, već i za medijsku prezentaciju te može privući i zainteresirati publiku.

Većina dizajnera ima svoje sustave za istraživanje, projektiranje te ne postoji pravilo

ni propisan ispravan način na koji se to čini i postiže. Najčešće postoje tri važnije faze: inspiracija, istraživanje i proces stvaranja [1].

U nastojanju da se dio bogate tradicijske baštine Hrvatske prenese u dizajn suvremene, funkcionalne i estetski privlačne ženske obuće, kao poticaj za osmišljavanje kolekcije obuće prikazane u radu odabrana je tradicijska torba istočne Slavonije, *cifrani torbak*. To je muška kožna torba s preklom koja je osim jakoga kolorita bogata ručno pletenim vezom, ukrasnim elementima, aplikacijama, raznolikim ornamentima te kao takva čini neiscrpan izvor ideja za oblikovanje ženske obuće.

2. Eksperimentalni dio

U eksperimentalnom dijelu sažeto je opisana uloga tradicijske torbe, kreirana su idejna rješenja kolekcije ženske obuće inspirirane muškom kožnom torbom, cifranim torbom, prikazan je razvoj modela obuće, opisani su materijali odabrani za izradu te je realizirana mini kolekcija ženske obuće načinjena od tri uzorka modela; ženske sandale, mokasine i gležnjače.

2.1. Izvor inspiracije za dizajn kolekcije ženske obuće – tradicijska torba

U svakodnevnom životu stanovništva na selu u Hrvatskoj tijekom 19. i 20. st. torba je imala važnu ulogu i kao takva zauzimala je važno mjesto u tradicijskoj kulturi pučkih slojeva. Upotrebljavala se u gospodarstvu i domaćinstvu prilikom obavljanja raznih poslova, nosili su je ljudi različitih zanimanja te pripadnici obaju spolova prilikom odlaska od kuće. Izrađivali su ih sami nositelji u

sklopu kućne tkalačke ili kožarske radinosti ili specijalizirani seoski obrtnici. U torbama se prenosio raznoliki sadržaj; od hrane, pića, pribora za obavljanje različitih poslova, duhanskog pribora, do sitnih osobnih predmeta. Ako je torba bila muška, nazivala se *torbak*, a kako su muškarci češće odlazili od kuće, više su je i upotrebljavali.

U sklopu narodnih običaja torba je imala i praktičnu i simboličnu ulogu, najčešće kao pomagalo za nošenje darova i dio opreme osoba s određenim običajnim ulogama [2].

Torba se može podijeliti prema obliku i namjeni predmeta i prema regionalnom principu, odnosno pripadnosti nizinskom, središnjem, gorskom ili primorskom području Hrvatske te manjim zemljopisnim cjelinama unutar njih [3].

Torbe su često plod umijeća i maštovitosti domaćih žena, koje su u njihovu izradu i ukrašavanje unosile mnogo truda i ljubavi i time zadovoljavale svoje stvaralačke pobude. Za izradu platnenih torbi najviše se upotrebljavala domaća tkanina otkana iz konoplje, lana, pamuka ili vune.

Kožne primjerke, koje su nekad kao dio vojničke i lugarske opreme, a kasnije kao dio narodne nošnje, u panonskim krajevima Hrvatske nosili muškarci, izrađivali su vješti specijalizirani seoski obrtnici; remenari, sedlari, opančari. Takve su torbe bogato ukrašavane vunom, životinjskim papcima, raznobojnim kožnatim aplikacijama i metalnim alkicama. [2, 3].

Kao poticaj za osmišljavanje idejnih rješenja ženske suvremene obuće odabrana je muška kožna torba s preklom, cifrani torbak, porijeklom iz mjesta Cerna u istočnoj Slavoniji iz druge četvrtine 19. st. (sl. 1). Cijela površina preklopa bogato je ukrašena šivanjem i pletenjem raznobojnim kožnim vrp-

cama, ukrasnim izrezivanjem te bušenjem. Na središnjem dijelu preklopa prišiven je okrugao motiv sastavljen od kože i stakalca ili ogledalca, a na rub viseći, raznobojni ukrasno izrezani i izbušeni komadi kože [3]. Muške kožne torbe polukružnog ili četvrtastog oblika s preklopom izrađivane su od obrađene goveđe ili teleće te svinjske ili ov-

Slika 1. Muški cifrani torbák, Cerna, Slavonija, posljednja četvrtina 19. stoljeća [3]

čje kože. Izrađivane su glatke ili cifrane ili ukrašene na preklopu brojnim remenjem, aplikacijama obrađene jelenje kože i raznobojnih kožnih komadića, metalnim aplikacijama (nitnama, šljokicama), ogledalcima te svinjskim ili srnećim papcima. Tijekom 20. st. cifrane torbe postale su gotovo obvezan dodatak narodnoj nošnji, sastavni dio ruha svakoga „pravog“ muškarca, posebno na slavonskom području. Njihovo posjedovanje, zbog visoke cijene, odašiljalo je poruku i o imovinskom i o društvenom statusu pojedinca [2, 3].

2.2. Idejna rješenja kolekcije ženske obuće

Osnovna nit vodilja prilikom kreiranja kolekcije ženske obuće bila je prenijeti dio tradicije na suvremeni artefakt upotrebljavajući estetska obilježja odabrane inspiracije. Kreativnom igrom osmišljena su idejna rješenja kolekcije ženske obuće bogata elementima ručnog ukrašavanja kožnim trakicama šivanjem i pletenjem, ornamentima, aplikacijama te visećim elementima ukrasno izrezanih i probušenih komada kože.

U idejnim rješenjima uz jarke i kontrastne kombinacije živih boja prevladavaju neutralne, siva, smeđa i bež, koje predstavljaju eleganciju i smirenost te je obuću u tim bojama moguće ukomponirati s nizom odjevnih kombinacija. Kreirani su modeli ženske obuće različiti po vrsti i namjeni; sandale, mokasine, cipele, gležnjače i čizme koji se dalje mogu razrađivati prema žanrovima, sezoni ili namjeni.

Slika 2. Idejna rješenja kolekcije ženske obuće inspirirane cifranim torbákom [5]

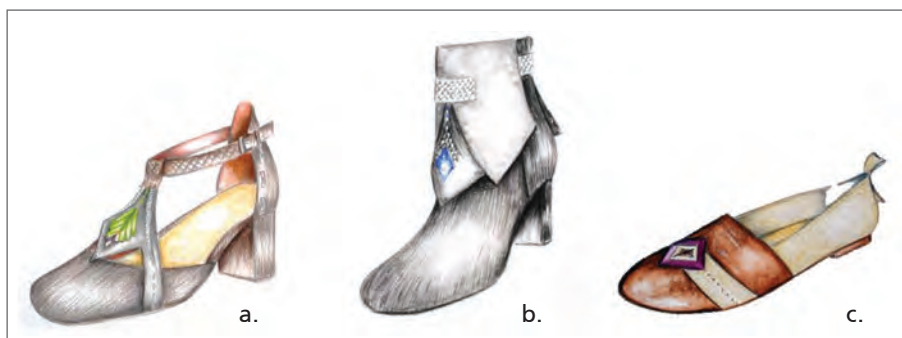
2.3. Odabir idejnih rješenja za realizaciju uzoraka modela

Planirana je realizacija triju uzoraka modela ženske obuće i odabrana su idejna rješenja (sl. 3) različita po tipu i namjeni; sandala, gležnjača i niska cipela, mokasina. Modeli su neutralnih sivih, bež i smeđih tonova s ukrasnim ornamentom romba kontrastnih jarkih boja ručno šivani i pleteni kožnatim trakicama.

2.4. Odabir osnovnih i pomoćnih materijala za izradu uzoraka modela

Za izradu gornjišta uzoraka modela ženske obuće odabrani su materijali različite strukture lica neutralnih boja i materijali jarkih boja za izradu ručno pletenog i šivanog ukrasnog romba te ukrasnog visećeg elementa na lubnom dijelu gležnjače i mokasine koji je također ručno izrezivan

i bušen. Kontrast je postignut kombinacijom kozjeg velura, goveđe nape linijskog uzorka i napom efekta kože reptila. Koža linijskog uzorka jest goveđa napa sa specijalnom obradom laserskog rezanja lica. Koža je osnovno bojana, s laganom dogotovom metalik sjaja. S obzirom na to da je njezino lice laserski rezano, a struktura središnjeg sloja kože (derme) ostala sačuvana prilikom rezanja lica, mehanička svojstva nape nisu umanjena. Lice kože efekta reptila dobiveno je graviranjem. Ove su kože pune, meke, dovoljno elastične i savitljive. Odabrani kozji velur ima potrebnu punoću, elastičnost i mekoću s izraženim baršunastim izgledom. Takav izgled posljedica je odabranog tehnološkog procesa obrade kože, posebno u tehnološkim operacijama bojenja, mašćenja i brušenja. Brušenjem mesne strane kože koja postaje vanjska strana ili lice kože nastaju „dlačice“ ujednačene visine i gustoće [4]. Za ukrasne trakice upotrijebljen je velurizirani cjepanik i glatka napa. Ove kože moraju

Slika 3. Idejna rješenja odabrana za realizaciju uzorka modela: a) sandala, b) gležnjača, c) mokasina [5]

imati dobra mehanička svojstva otpornosti na istezanje kod pletenja. Ako nije zadovoljena čvrstoća, dolazi do trganja trake prilikom pletenja.

Kako bi se zadovoljili zahtjevi udobnosti obuće i njezina higijenska svojstva, podstavna koža mora imati odgovarajuća svojstva propusnosti zraka i vodene pare, kao i svojstvo apsorpcije vlage. Pored ovih, podstavna koža mora imati i sljedeća svojstva: elastičnost, mekoću, čisto glatko lice, otpornost na znoj, postojanost boje na znoj, vlagu i temperaturu [4]. Za oglavak i remenčić upotrijebljene su kozje podstavne kože s polimeriziranom dogotovom lica koje moraju biti dobro prošavljene, umjereno mašćene i dobro isprane [4]. Za izradu lubnog dijela upotrijebljena je mekana velurizirana mesna strana kože, koja je fino osnovno probrojana i mora zadovoljiti čvrstoću i otpornost na trenje.

Pomoćni materijali koji su se upotrebljavali kako bi se održao pravilan izgled i kako ne bi došlo do deformacija kod nošenja jesu: međuplatna, umjetna pojačanja i ljepljive trake.

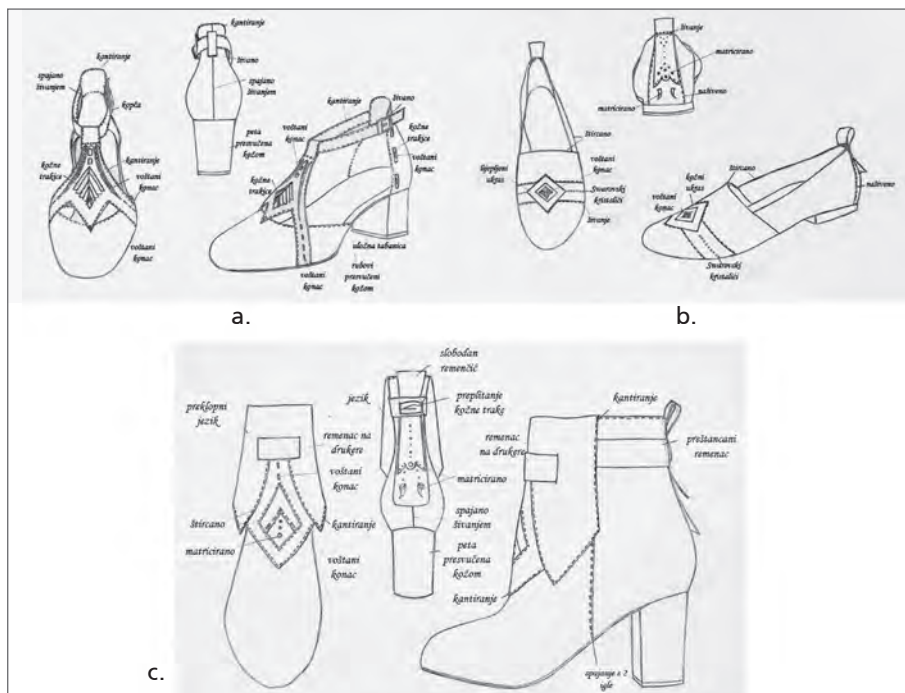
2.5. Razrada idejnih rješenja za realizaciju uzoraka modela

Razvoj modela počinje izborom kalupa, temeljne tabanice, pete i potplata. Prema idejnim rješenjima, odabranim kalupima te osnovnim i pomoćnim materijalima izrađeni su projektni crteži za sva tri uzorka modela (slika 4). Na projektnim crtežima označene su i navedene sve tehničko-tehnološke operacije i naznačeni osnovni materijali.

3. Rezultati rada i zaključak

Uzorci modela ženske sandale, mokasine i gležnjače (slika 5) realizirani su u tvornici obuće PROIZVODNJA PG d. o. o., Prelog te su najviše upotrebljavani tehnološki postupci industrijskog načina proizvodnje obuće, dok su pojedine operacije i faze izvođene ručno. U izvedbi ukrasnih elemenata za sva tri modela upotrijebljena je tehnika ručnog pletenja i ručno šivanje voštanim koncem što uz ornament romba kontrastne boje sadržajno povezuje zamišljenu kolekciju u jednu cjelinu. Mokasinu i gležnjaču dodatno krase i ukrasni viseći element koji je također ručno izrezivan i bušen. Izrađena mini kolekcija predstavlja uzorke modela različite po vrsti i tipu koji se mogu dalje dopunjavati i razrađivati prema određenom stilu, sezoni, namjeni ili ciljanoj skupini krajnjih korisnika.

Proučavanje tradicijskih torbi, odabrane inspiracije za dizajn suvremene kolekcije ženske obuće, rezultiralo je kreativnim i funkcionalnim idejnim rješenjima autorske kolekcije ženske obuće.

Slika 4. Projektni crteži ženske obuće: a) sandale, b) mokasine i c) gležnjače [5]

Slika 5. Izrađeni uzorci modela ženske obuće: a) sandala, b) mokasina i c) gležnjača [5]

Odabrani poticaj, cifrani torbak, nadasve je zanimljiva torba jer u svojoj izvedbi kombinacije kolorita i ukrasa odašilje poruku bogatstva hrvatske tradicije i ruketvorina. Ukrasni elementi na uzorcima modela zbog ručnog rada zahtijevaju duže vrijeme izrade pa time raste i vrijednost proizvoda. Realizirani uzorci modela ženske obuće uz dizajnerska rješenja, odabir materijala i samu konstrukciju ostvarili su postavljene inspirativne i kvalitativne zahtjeve.

Literatura

- [1] Choklat, A. 2012. *Footwear design*. Laurence King Publishing Ltd, ISBN 978 1 85669 745 3. London.
- [2] Bušić, K.; Maričić, M.; Pecotić, Dž.; Radovani, I. 2010. *TKO NOSI – NE PROSI!*

S TORBOM PO HRVATSKIM KRAJEVIMA. Etnografski muzej. Zagreb. ISBN 978-953-6273-47-8. Denona. Zagreb.

- [3] Bušić, K. 2009. *Katalog muzejskih zbirki, Zbirka torbi, Etnografski muzej*. Zagreb. ISBN 978-953-6273-42. Denona. Zagreb.
- [4] Akalović, J. *Predavanja iz kolegija Osnove obrade kože*. Tekstilno-tehnološki fakultet, ak. god. 2014./2015.
- [5] Dobranić, K. 2016. *Završni rad; Mapa radova*, Tekstilno-tehnološki fakultet, Studij u Varaždinu. Varaždin.

Zahvala

Zahvaljujemo tvrtki PROIZVODNJA PG d.o.o., Prelog, direktoru Bojanu Režonji i tehničkoj direktorici Ružici Štabi-Namjesnik, koji su omogućili izradu predstavljenih uzoraka modela ženske obuće.